

การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ*

THE DEVELOPMENT OF ETHICS AND SOCIAL RESPONSIBILITY OF LOCAL LEADERS IN CHAIYAPHUM PROVINCE

พระมหานรินทร์ สุรพลโย (เอมพันธ์)* และ พูนศักดิ์ กมล

PhramahaNarin surapinyo (emphan) and Poonsak kamol

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chaiyaphum Buddhist College, Thailand

*Corresponding author E-mail: narinpempa123@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจและศึกษาการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม 2) ออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม 3) สร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การศึกษาจากเอกสารแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น และจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวแทนประชาชน จำนวน 50 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน และผู้นำท้องถิ่น จำนวน 8 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย รวมทั้งสิ้นจำนวน 70 คน และจากการสนทนาเฉพาะกลุ่มของผู้รู้เหล่านี้ คือ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิ 2) ผู้นำท้องถิ่น 3) ตัวแทนภาคประชาชน ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จ ก็จะต้องพัฒนาจากฐานรากที่เรียกว่าท้องถิ่นเป็นสำคัญและจำเป็นมากที่ต้องพัฒนาท้องถิ่นก่อน 2) การออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น เพื่อสร้างหลักสูตรในการอบรมผู้นำท้องถิ่นให้เป็นผู้นำที่มีศักยภาพในการรับฟังปัญหาและเป็นพี่เลี้ยงของคนในชุมชน โดยการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่ผู้นำท้องถิ่น เมื่อผู้นำมีจริยธรรมแล้ว คนในชุมชนก็ปฏิบัติตาม 3) การลงพื้นที่ปฏิบัติการและการสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่น สามารถสร้างผู้นำท้องถิ่นในระดับที่เป็นต้นแบบให้กับ

* Received December 3, 2022; Revised January 13, 2023; Accepted February 14, 2023

ชุมชน เป็นที่ยอมรับและเคารพศรัทธามากกว่าผู้นำที่สร้างแต่ความหวาดกลัว จึงทำให้ชุมชนนั้น ๆ เกิดเป็นชุมชนสันติธรรม และมีหลักของศีลธรรมจริยธรรมในการปกครองชุมชนของตนเอง

คำสำคัญ : การพัฒนาจริยธรรม, ความรับผิดชอบ, ผู้นำท้องถิ่น, จังหวัดชัยภูมิ

Abstract

The objectives of this research paper were to 1) Survey and study the development of ethics and social responsibility, 2) Design activities of the development of ethics and social responsibility, 3) Create a curriculum for ethical development and a format of social responsibility activities of local leaders in Chaiyaphum province. The qualitative research is the study of primary and secondary source documents concerned with the development of ethics and social responsibility of leaders and from interviewing about the fixed points 50 representatives, 12 experts and 8 local leaders, totally 70 people and the focus group of the knowledgeable people: 1) experts 2) local leaders 3) representatives of the people. The result of research found that: 1) the ethical development and social responsibility of local leaders are important. The successful development must be rooted from localities, so it is very necessary to develop local first. 2) The design of activities of moral development and social responsibility of the local leaders was used to form a curriculum to train local leaders as efficient people in solving problems and respectable ones for the local people by cultivating and developing ethics for the local leaders. When the leaders are moral ones, the local people follow them and are the same. 3) Field work and forming a curriculum of local leadership: building knowledge for local development of the leaders can make model local leaders for the people, being acceptable, respectable and faithful leaders rather than fearful ones. Thus, it makes peaceful and respectful community governing morally and training new moral leaders.

Keywords: Ethical development, responsibility, local leader, Chaiyaphum province

บทนำ

จังหวัดชัยภูมิจัดอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านตะวันตก หากแต่จะแบ่งตามลักษณะภูมิอากาศจะจัดอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และแบ่งตามแบบเขตการปกครองจะจัดอยู่ในกลุ่มภาคอีสานตอนล่างหรืออีสานตอนใต้ และรูปแบบการเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตในสังคมประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลายมีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิมีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 1,127,423 คน มีความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำจึงมีความสำคัญมากในการโน้มน้าวกลุ่มคนในสังคม ดังนั้นการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญ หากผู้นำไม่มีจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมแล้ว่อมจะทำให้สังคมนั้นอ่อนแอลง (ประเวศ วัชสี, 2540) หลักการของผู้นำที่ดีที่มีจริยธรรมจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต และเป็นทีเคารพต่อผู้ร่วมงานตามหลักการบริหารคนบริหารงานและหลักธรรมต่าง ๆ ที่ตั้งงามด้วย และสิ่งที่ผู้นำจะต้องเป็นแบบอย่างให้ ก็คือ ผู้นำจะต้องเว้นจากอบายมุข ซึ่งเป็นเหตุแห่งการณสร้างกรรมวุ่นวายให้เกิดกับตนเองและชุมชน ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจะได้รับการยอมรับในสังคม คือ การมีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ธำรงอยู่อย่างยั่งยืน การมีสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณภาพมีความอุดมสมบูรณ์ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องไม่ละเลยกิจกรรมที่สร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม เพื่อให้สมาชิกชุมชนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรู้สึกหวงแหนผืนแผ่นดินเกิด และมีจิตมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้นพร้อมพัฒนาร่วมกับผู้นำและให้ความร่วมมือในทุก ๆ ด้าน ผู้นำที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมก็ต้องมีหลักประจำใจ และกลไกสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง คือ การพัฒนาคนด้วยการศึกษา การศึกษาตามสถานการณ์จะแปรเปลี่ยนวิฤติให้เป็นโอกาส ทุกบทบาทของชีวิต คือ การศึกษา หากเราได้ค้นพบศักยภาพของแก่นนำในชุมชน และเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ร่วมคิด จินคิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาของชุมชนได้จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างแท้จริง สามารถอยู่รอดได้ไม่ว่าจะประสบภาวะวิฤติอย่างไรก็ตาม (เย็นฤดี วงศ์พุทธ, 2543) เมื่อปัญหาเกิดขึ้นกับชุมชนความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องร่วมกันหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แต่สิ่งที่สามารถป้องกันและช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี คือการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม โดยการนำเอาหลักคำสอนทางศาสนาเข้ามาช่วยในการแก้ไขปัญหา ยุทธศาสตร์ใหม่ที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540 - 2544 (สมบูรณ์ สุขสำราญ, 2530) จึงได้กำหนดทิศทางของการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างให้คนมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่มได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพตามขีดความสามารถของแต่ละบุคคลอย่างเป็นองค์รวม คือ พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม จิตใจ อารมณ์ สังคม รวมทั้งการคุ้มครองช่วยเหลือให้ได้รับการบริการ

พื้นฐานทางสังคมทุกด้านอย่างเหมาะสม ทั้งถึงและเป็นธรรม เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขและสมศักดิ์ศรีรวมทั้งการพัฒนาาระบบความมั่นคงทางสังคม ทั้งครอบครัวและชุมชนเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคนและสังคมต่อไป ความเจริญทางด้านวัตถุในยุคสมัยใหม่นี้ ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงค่านิยมของคนในสังคม จึงให้ความสำคัญในการแสวงหาเงินทองอำนาจมากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ ความมีเดียงดาเริ่มแผ่เข้าปกคลุมทุกพื้นที่ทางสังคม (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, 2545)

ด้วยเหตุนี้วิธีการสร้างการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ในการปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ขณะนี้จึงมีความเร่งด่วนที่ทุกภาคส่วนจำเป็นต้องร่วมระดมช่วยกันเยียวยาขนานใหญ่ ด้วยเหตุนี้จึงมีการกล่าวถึงคำว่า จิตสำนึกมากขึ้นเพื่อประโยชน์ที่จะเป็นแนวคิดต่อตนเอง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคนพัฒนาชุมชน และพัฒนาสังคม เพื่อชี้ให้เห็นประเด็นในแง่ของการจัดการศึกษาที่แท้จริงว่าต้องจัดกระบวนการความคิด เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านเรียนรู้จนตกผลึกความเห็นในการพัฒนาเชิงประจักษ์ร่วมกัน ดังนั้น เมื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องของการมีจิตสำนึกได้อย่างถูกต้องแล้ว ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจะส่งผลถึงสังคมให้ได้รับการพัฒนาในเรื่องจิตสาธารณะนี้อยู่ถึง 3 ประการ คือ 1) คุณภาพจิต ได้แก่ สร้างเสริมจิตใจให้ตั้งงามด้วยคุณธรรมต่าง ๆ มีจิตใจสูง ประณีต ให้มีเมตตา มีความรัก มีความเพียร มีความปรารถนาประโยชน์แก่ผู้อื่น มีความกรุณาอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ มีมัทวะ ความอ่อนโยน กตัญญู รู้คุณค่าแห่งการกระทำของผู้อื่นเป็นต้น 2) สมรรถภาพจิต คือ ความสามารถของจิต เช่น ความมีสติดี มีวิริยะ ความเพียรพยายามสู้งาน มีขันติความอดทนและทนทาน มีสติจิตใจแน่วแน่ มีสัจจะ มีความจริงจัง เอาจริงเอาจัง มีอธิษฐาน มีความเด็ดเดี่ยวต่อความมุ่งหมาย มีความหนักแน่นเข้มแข็งมั่นคงในจิตใจที่จะทำงานให้ได้ผลสมบูรณ์ โดยเฉพาะงานทางปัญญาที่มีความคิดพิจารณาให้เห็นความจริงแจ่มแจ้งชัดเจน 3) สุขภาพจิต เพื่อให้เด็กและเยาวชนเป็นคนมีความสุขมีสมาธิสงบเยือกเย็นเป็นคนแจ่มใส ร่าเริง พอใจในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ และเพื่อส่งเสริมบทบาทของสถาบันในการพัฒนาจิตใจ ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน ในโอกาสต่อไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548) การสร้างฉันทะ พยายาม ปรารถนาความเพียร ประคองจิตมุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น (ขุ.ป. (ไทย) 31/36/56)

หลักการปฏิบัติที่ส่งให้ผู้ปฏิบัติมีความสุขพร้อมกับเป็นผลต่อชุมชนในการจัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ในกระบวนการต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของชุมชน จำเป็นอย่างมากที่ต้องคำนึงถึงพื้นฐานดั้งเดิมของชุมชน พร้อมการสำรวจว่าในชุมชนนั้น ๆ มีความต้องการอยากได้ผู้นำชุมชนที่มี

ความสามารถ และพร้อมกับหลักจริยธรรมในด้านใด และวิถีชีวิตเฉพาะในส่วนที่ต้องการจะพัฒนาให้ดีขึ้น ที่สำคัญคือควรต้องเป็นการเรียนรู้และพัฒนาชุมชนไปในทิศทางเดียวกันได้ หรือ การสร้างวิถีชีวิตของความเป็นชุมชนที่กินคืออยู่ดีพึ่งพาตนเองได้ ได้แก่ การสร้างรายได้ การลดรายจ่าย และที่มีเป้าหมายเป็นความพึงพอใจมวลรวม หรือการสร้างความอยู่ดี (ครรรชิต พุทธโกษา., 2554) การทำหน้าที่ความเป็นกัลยาณมิตร ลักษณะเพื่อนซี้ - เพื่อนดีในหลักของทศ 6 ตามความหมายของการพัฒนาคนว่า จะต้องรู้จักหน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติกับผู้คนรอบ ๆ และชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อเกิดการพัฒนาคคนและชุมชนให้อยู่อย่างมีความสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) ธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ คือ เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกและฝึกได้ การที่มนุษย์จะมีชีวิตที่ดีงาม จะต้องศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นไปในระบบ การดำเนินชีวิตของมนุษย์ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เมื่อมนุษย์ฝึกฝนพัฒนาการศึกษาก็จะทำให้การดำเนินชีวิตดีขึ้น แต่ถ้ามนุษย์ไม่เรียนรู้ไม่ฝึก มนุษย์นั้นก็ดำเนินชีวิตไปในทางไม่ดีเลยทั้งนี้เพราะมนุษย์อยู่ด้วยสัญชาตญาณอย่างเดียวไม่พอ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2540)

จากสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยการศึกษาข้อมูลมานั้น ผู้วิจัยจึงได้เลือกการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ และเพื่อจะได้นำเสนอหลักการและวิธีการที่เป็นแนวทางการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เพื่อสร้างแบบแผนในการนำหลักจริยธรรมมาเป็นเครื่องมือ และวิธีการในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่น โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตาม ในการบริหารชุมชน และพร้อมที่จะให้ชุมชนช่วยสร้างรูปแบบของผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ของตนเองได้อย่างเป็นรูปแบบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและศึกษาการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อสร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ คณะผู้วิจัยได้มีการกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้ คือ

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 4 วิธี คือ 1) การสังเกต (Observation) 2) ตำราและเอกสาร (Texts & Documents) 3) การสัมภาษณ์ (Interviews) 4) การบันทึกวีดิทัศน์และโสตทัศนูปกรณ์ (Audio & Video recording) (Silverman D, 2000) ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้การสัมภาษณ์เป็นวิธีการที่จะได้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็น และมุมมองค่านิยมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติระบอบไปถึงการบอกเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลนั้น ๆ ได้มีปฏิกิริยาต่อเหตุการณ์หรือสภาวะแวดล้อมอย่างไร และที่สำคัญการสัมภาษณ์จะเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นในอดีตมาพรรณนาได้ (Creswell J. W, 2013) 1) การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) เป็นการเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพจากการเก็บจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ที่จัดเก็บข้อมูลในการรวมกลุ่มสมาชิก จากการทำงานร่วมกัน จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชนจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 50 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 12 รูป/คน และผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 8 คน โดยใช้วิธีการเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย จำนวน 70 คน และ 2) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เป็นการสนทนากลุ่มของผู้รู้และผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ คือ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิ 2) ผู้นำท้องถิ่น 3) ประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมาย

2. เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ 1) แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือ ในการจัดเก็บข้อมูล และเอกสารต่าง ๆ ตามชุมชนที่เข้าร่วมวิจัย และ 2) แบบการศึกษาเชิงสำรวจ จำนวน 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1) ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2) ข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมของชุมชน

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ เช่น บทความ หนังสือ รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ เอกสารเผยแพร่ทั้งที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จากห้องสมุดของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และจากหน่วยงานองค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์จริงในพื้นที่ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต หรือการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาเพื่อให้เห็นถึงภาพที่เป็นจริงของพื้นที่ เพื่อจะได้รวบรวมเป็นประเด็นที่จะนำไปอธิบายกรอบแนวคิดเรื่องการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิต่อไป หลังจากศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลแล้ว นำข้อมูลวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมดตามวัตถุประสงค์และโครงสร้างของการวิจัย จัดความสัมพันธ์ของข้อมูลให้เชื่อมโยงกัน เพื่อตอบปัญหาในการวิจัยที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับประโยชน์ที่คาดว่าจะ

ได้รับ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลบนฐานของความจริง มีหลักฐานอ้างอิง และมีเหตุผลรองรับ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา

หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาจัดระเบียบและเรียบเรียงข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษารวบรวมมาแล้วทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ภาคเอกสาร ตำรา งานวิจัย หนังสือ บทความ สื่ออินเทอร์เน็ต และข้อมูลภาคสนาม จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลรวมทั้งเรียบเรียงและจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามโครงสร้างเนื้อหา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น เป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะว่าผู้นำท้องถิ่น คือฐานในการปกครองที่จะสามารถแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมมากกว่า เพราะว่าการพัฒนาที่ถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีก็จะต้องพัฒนาจากฐานรากที่เรียกว่าท้องถิ่นเป็นสำคัญและจำเป็นมากที่ต้องพัฒนาท้องถิ่นก่อน

“ในการพัฒนาหลักจริยธรรมของผู้นำ จำเป็นอย่างมาที่จะต้องมีการสร้างความรับผิดชอบต่อเกิดขึ้นเป็นหลักสำคัญ เพราะผู้นำเป็นด่านแรกในการที่จะต้องรับรู้ปัญหาของชุมชน และสังคมที่ตนเองรับผิดชอบต่อ ผู้นำจะต้องมีหลักธรรมประจำใจ มีความหนักแน่นในหลักคุณธรรม คนในชุมชนก็ต้องมีความหนักแน่น และเชื่อมั่นในผู้นำของตน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 1, 2565)

“ผู้นำที่ดีต้องให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชนของตนเอง และมีการจัดการส่งเสริมการให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่นการส่งเสริมในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม อาจมีการจัดอบรมศีลธรรมแก่คนในชุมชน โดยมีการนิมนต์พระสงฆ์มาจัดกิจกรรมในการแนะนำความรู้ในเรื่องต่าง ๆ พร้อมทั้งพัฒนาเยาวชนไปด้วยในตัว เพราะความรู้เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนา ดังนั้นจึงต้องพัฒนาความรู้ให้คนในชุมชนเป็นคนที่มีความรู้ดี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 2, 2565)

“ผู้นำเป็นตัวแปรหลักที่สำคัญ เพราะเมื่อผู้นำมีความเสียสละ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว คนในชุมชนก็มีความเสียสละ และพร้อมที่จะร่วมกันสร้างประโยชน์ให้เกิดมีแก่ส่วนรวม และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อสังคมของตนที่ตนอาศัยอยู่ การจะให้ความรู้ในชุมชนมองเห็นความสำคัญในเรื่องของการรับผิดชอบต่อสังคม ผู้นำก็ต้องให้ความสำคัญต่อคนในชุมชนด้วย และพร้อมที่จะรับฟังปัญหาของประชาชนในทุกด้านทุกประเด็น และเป็นส่วนหนึ่งในชุมชนเพื่อขับเคลื่อนองค์กรชุมชนให้เป็นไปในทางที่ดี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 3, 2565)

2. การออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เพื่อสร้างหลักสูตรในการอบรมผู้นำท้องถิ่นให้เป็นผู้ที่มีศักยภาพในการ

รับฟังปัญหา และเป็นที่เคารพของคนในชุมชนด้วยการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมให้เกิดมีแก่ผู้นำชุมชน เพื่อสร้างแบบอย่างที่ดีให้เกิดขึ้นในชุมชนเมื่อผู้นำมีจริยธรรมแล้ว คนในชุมชนก็ปฏิบัติตามเป็นลำดับไป

“องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนได้เขาไปมีส่วนร่วมในการบริหาร หรือเข้าไปรับรู้ในเรื่องการบริหาร ไม่แต่เฉพาะผู้นำท้องถิ่นแต่ชาวบ้านก็สามารถรับรู้ปัญหา และการทำงานขององค์กรท้องถิ่น มีจัดกิจกรรมธรรมให้กับประชาชน จัดโครงการพักใจ ใสธรรมตามนโยบายการบริหาร” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 30, 2565)

“การจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนควรเป็นควรมีรูปแบบในการจัดหลักสูตรในการให้โอกาสผู้นำชุมชนได้เข้ามาศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้ในเรื่องของการบริหารผู้นำ หรือหลักสูตรอบรมผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และหลักสูตรอบรมคนในชุมชนในเรื่องความเป็นอยู่ที่ดีในสภาวะปัจจุบัน โดยให้องค์กรบริหารส่วนตำบลเป็นเจ้าของโครงการในการจัดอบรม” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 31, 2565)

“รูปแบบการจัดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ผู้นำชุมชนที่เป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่เขตเลือกตั้ง จะแสดงให้เห็นว่าตนเองพึงพาได้ ทำงานจริง มีผลงาน มีจิตอาสาให้ความร่วมกับทุกหน่วยงานและองค์กรเพื่อประชาชน สร้างความสามัคคีที่ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจได้ เลือกตั้งก็สมัยก็ได้ทุกสมัยในเขตพื้นที่เลือกตั้งนั้นผู้นำชุมชนจะต้องเป็นที่พึ่งของชุมชนด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 33, 2565)

3. การลงพื้นที่ปฏิบัติการในเรื่องของการสร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ สามารถสร้างผู้นำชุมชนในระดับที่เป็นต้นแบบให้กับชุมชนได้เป็นที่ยอมรับและเคารพศรัทธาผู้นำมากกว่า ที่จะมี ความหวาดกลัว จึงทำให้ชุมชนนั้น ๆ เกิดเป็นชุมชนสันติธรรมที่มีความเคารพซึ่งกันและกัน และมีหลักของศีลธรรมจริยธรรม ในการปกครองชุมชนของตนเอง และฝึกอบรมผู้นำรุ่นใหม่ให้มีคุณธรรมจริยธรรมสืบไป

“การรับผิดชอบต่อหน้าที่โดยธรรมของผู้นำ คือ การรู้จักหน้าที่ ทำตามหน้าที่ ไม่ก้าวก่ายหน้าที่ การรักษากฎ ระเบียบ กติกา ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ การปฏิบัติตามกฎหมายเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นแบบอย่างของผู้นำที่ดี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 40, 2565)

“การเห็นชอบการให้งบประมาณครอบคลุมในทุกพื้นที่ ไม่ดูแลเฉพาะในพื้นที่ของตน เมื่อได้รับเรื่องราวร้องทุกข์ก็จะเสนอปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อขอรับงบประมาณในการแก้ไขปัญหา ไม่เลือกช่วยเหลือเฉพาะญาติพี่น้องของตน (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 41, 2565)

“การปฏิบัติตามระเบียบหรือกฎเกณฑ์ของของชุมชนและสังคม การรักษาภูมิตถา เป็นแบบอย่างในการสร้างความสงบในสังคม ทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน รักษาภูมิตถา มารยาทของสังคม มีความรับผิดชอบต่อกัน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 42, 2565)

“การปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติทำให้ประชาชนเห็นพลังของผู้นำ ที่ทำหน้าที่แทนตนว่าเลือกคนไม่ผิด มีความรับผิดชอบต่อกันที่ เมื่อมีการเลือกตั้งประชาชน ก็จะเป็นผู้พิจารณาทำหน้าที่ด้วยความมีระเบียบวินัย การปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำเพื่อแสดงให้ประชาชนเห็นว่าเลือกไม่ผิดคน ฟังได้จริง ทำหน้าที่ เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำที่แสดงออกถึงความ รับผิดชอบ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 5, 2565)

อภิปรายผล

บทความวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า 1) เพื่อสำรวจและศึกษาการพัฒนาจริยธรรมและความ รับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ อภิปรายผลได้ว่า จากการได้จัดกิจกรรม อบรมเพื่อถอดบทเรียนกลุ่มผู้นำชุมชนผ่านกิจกรรมจึงเป็นการแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้นำชุมชนที่ ได้เข้ามาอบรม ได้เห็นตัวตนของตนเองชัดเจนขึ้นจากที่แต่ก่อนไม่เคยรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ของ ชุมชนอย่างตั้งใจ หรือฟังเรื่องราวของชุมชนไม่จบแล้วก็สรุปเอาเอง จากกิจกรรมดังกล่าวทำให้ เห็นว่า ผู้นำไม่ว่าจะเป็นผู้นำสังคม ผู้นำชุมชน หรือผู้นำครอบครัวควรเป็นผู้ชี้แนะเป็นต้นแบบให้ ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้น เสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อ ปฏิบัติหน้าที่ก็ไปทำหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำเป็นประจำไม่เคยขาด ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อกันที่ของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ ของตนเองไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของคนอื่น ได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการ ให้ดีขึ้น และประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม และสิ่งที่ สำคัญที่สุดผู้นำชุมชนจะต้องมีการรับฟังเสียงของประชาชนอย่างตั้งใจ โดยไม่ไปตัดสินคำร้อง ของชุมชน แต่ต้องรับฟังอย่างตั้งใจ และเคารพต่อปัญหาที่มีเสียงร้องกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงาน ของ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวถึงการทำหน้าที่ความเป็นกัลยาณมิตร ลักษณะเพื่อนซี้-เพื่อนดี ในหลักของทศ 6 ตามความหมายของการพัฒนาคนว่า จะต้องรู้จัก หน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติกับผู้คนรอบ ๆ และชุมชนชนที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อเกิดการพัฒนา คนและชุมชนให้อยู่อย่างมีความสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551)

2. เพื่อออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ จากการสร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้นำชุมชนได้ตระหนักรู้ในความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำที่ต้องจัดการกับเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุมีผลและแก้ไขได้อย่างถูกต้องโดยไม่สร้างปัญหาใหม่ขึ้นมา ด้วยเหตุนี้หลักสูตรและกิจกรรมนี้จึงเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นมาจากผู้นำแต่ละท่านที่เข้ามาอบรมมีความตระหนักรู้ในเรื่องของการแก้ปัญหาในชุมชนอย่างแยกกาย ด้วยการแก้จากภายในเป็นสำคัญและเข้าใจในสิ่งที่ชุมชนต้องการ การพัฒนาหลักจริยธรรมที่ต้องมีต่อคนในชุมชนจะต้องมีการพัฒนาทางด้านของการรู้จักหน้าที่ของตนเองเป็นสำคัญ และพร้อมที่จะรู้จักให้และเสียสละต่อสังคมที่ตนอาศัยอยู่ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้คนในสังคมเคารพ เป็นผู้ที่ศีลธรรมรู้จักเคารพผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รับฟังและยอมรับความเปลี่ยนแปลงได้ เคารพกฎกติกาของชุมชน รู้รักสามัคคี คนในชุมชนเป็นได้ทั้งผู้นำที่ดีและผู้ตามที่มีระเบียบวินัย ชุมชนที่มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วจะเป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยหลักจริยธรรม และคนในชุมชนนั้น มีศีลธรรมที่ดีงาม พร้อมที่จะพัฒนาตนเองและชุมชนให้เจริญก้าวหน้าทันยุคสมัยเป็นอย่างดี ในชุมชนมีผู้คนมากมายหลายหน้าที่ แต่ถ้าหากทุกคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี ปัญหาเรื่องศีลธรรมจะไม่มี เพราะทุกคนรู้หน้าที่ของตนเอง มีหลักธรรมเป็นของตนเอง และมีศีลธรรมที่ดี ผู้นำต้องมีการพัฒนาหลักจริยธรรมต่อคนในชุมชนเพื่อให้ชุมชนอยู่อย่างสงบสุขและเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ไพโรจน์ พรหมสาส์น กล่าวถึง “หลักการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต้องเป็นการเสริมสร้างโอกาสให้ชุมชน แสดงพลังและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน ชุมชนที่จะทำเช่นนี้ ได้ต้องเป็นชุมชนที่ผ่านการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญของการนำไปสู่สังคมที่น่าอยู่ และเมื่อสังคมน่าอยู่คนจะไม่อยากย้ายไปอยู่ที่อื่น เพราะเกิดความรัก เกิดความรู้สึกผูกพันต่อชุมชน การสร้างความเข้มแข็งในระดับหมู่บ้านเป็นเรื่องปรับทัศนคติของการสร้างจิตสำนึกของการพึ่งตนเองเอื้อเพื่อเอื้อแก่ ช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันของคนในชุมชน” (ไพโรจน์ พรหมสาส์น, 2537)

3. เพื่อสร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ หลักสูตรในด้านการพัฒนาผู้นำในชุมชนนั้น ว่าด้วยผู้นำนั้นไม่ว่าจะเป็นผู้นำในสังคม ผู้นำในชุมชน หรือผู้นำครอบครัวหัวหน้าครอบครัวควรเป็นผู้ขึ้นที่ดี และเป็นต้นแบบที่ดีให้แต่ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติดีปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปทำหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำเป็นประจำไม่เคยขาด ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่า

เลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ของตนเองไม่ก้าวก่ายหน้าที่ของคนอื่น ได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการให้ดีขึ้น และประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวในหลักสูตรการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันในสังคมไว้ว่าสามารถทำได้โดย “กำหนดหลักสูตรหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร” ที่ครอบคลุมหัวข้อที่เป็นเรื่องของส่วนรวม หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบที่จะเกิดกับคนหมู่มาก เช่น สิ่งแวดล้อม การรู้จักเคารพกฎระเบียบของการอยู่ร่วมกันในสังคม (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์, 2563)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ” สามารถสรุปได้เป็นประเด็นดังต่อไปนี้ คือ 1) ด้านการพัฒนาหลักจริยธรรมต่อคนในชุมชน การพัฒนาหลักจริยธรรมที่ต้องมีต่อคนในชุมชนจะต้องมีการพัฒนาทางด้านของ การรู้จักหน้าที่ของตนเอง รู้จัดให้และเสียสละต่อสังคม เป็นแบบอย่างที่ดีให้คนในสังคมเคารพ เป็นผู้ที่มิศีลธรรมรู้จักเคารพผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รับฟังและยอมรับความเปลี่ยนแปลงได้ เคารพกฎกติกาของชุมชน รู้รักสามัคคี คนในชุมชนเป็นได้ทั้งผู้นำที่ดีและผู้ตามที่มีระเบียบวินัย ชุมชนที่มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วจะเป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยหลักจริยธรรม และคนในชุมชนนั้น มีศีลธรรมที่ดีงาม พร้อมทั้งจะพัฒนาดตนเองและชุมชนให้เจริญก้าวหน้าทันยุคสมัยเป็นอย่างดี ในชุมชนมีผู้คนมากมายหลายหน้าที่ แต่ถ้าหากทุกคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี ปัญหาเรื่องผิดศีลธรรมจะไม่มี เพราะทุกคนรู้หน้าที่ของตนเอง มีหลักธรรมเป็นของตนเอง และมีศีลธรรมที่ดี ผู้นำต้องมีการพัฒนาหลักจริยธรรมต่อคนในชุมชนเพื่อให้ชุมชนอยู่ดี เช่น ต้องสร้างความรักความสามัคคีให้เกิดในชุมชน ต้องส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนยึดมั่นในหลักของการทำความดี ต้องส่งเสริมสนับสนุนคนดีให้ช่วยกันพัฒนาชุมชนต่อไป ต้องพัฒนาชุมชนและสังคมเพื่อความเจริญรุ่งเรือง ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเป็นสำคัญ ต้องสร้างความปลอดภัยแก่คนในชุมชน ใส่ใจให้ความสำคัญกับประชาชนทุก ๆ คนในพื้นที่ เป็นต้น 2) ด้านการวางแผนพัฒนาหลักจริยธรรมในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อ ในฐานะผู้นำจะต้องพัฒนาหลักจริยธรรมในทุกด้าน เช่น พัฒนาเรื่องศีลธรรมเป็นหลักก่อน ต้องให้ชุมชนมีศีลธรรมที่มั่นคงก่อนเพราะว่าหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านก็มีวัดประจำหมู่บ้านอยู่แล้ว ดังนั้นผู้นำจะต้องนำพาประชาชนเขาวัด ศึกษาศิลปะเป็นประจำ และผู้นำเองก็ต้องปฏิบัติตนเองให้เป็นที่เคารพอยู่ในศีลในธรรม และสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนนั้น ๆ ในฐานะที่เป็นผู้นำจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนให้ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้นำที่ดีจะต้องทำเพื่อแสดงให้เห็น

ประชาชนเห็นว่าเลือกไม่ผิดคน ฟังได้จริง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ และส่งเสริมสนับสนุนสร้างความเข้าใจในการทำงานให้แก่ประชาชน มีการพบประชาชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อตนเองที่เป็นตัวแทนประชาชน เช่น ส่งเสริมสนับสนุนความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง พอใจในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ไม่ละโมภะอยากได้จนเกินไป ใช้ชีวิตด้วยความซื่อตรง และเป็นแบบอย่างที่ดี รับผิดชอบต่อหน้าที่แก้ปัญหาอย่างมีสติ และตรงต่อเวลา เป็นต้น 3) ด้านรูปแบบการพัฒนาผู้นำในชุมชน ผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำสังคม ผู้นำชุมชน หรือผู้นำครอบครัวควรเป็นผู้ชี้แนะเป็นต้นแบบให้ ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปทำหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำเป็นประจำไม่เคยขาด ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ของตนเองไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของผู้อื่น ได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการให้ดีขึ้น และประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม เช่น รู้จักวัฒนธรรมประเพณีและความต้องการของชุมชน มีความจริงใจ อดทนให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน เป็นต้น และ 4) ด้านหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่น ในส่วนงานของสองอำเภอโดยมีกลุ่มผู้นำตำบลนาฝาย และกลุ่มผู้นำตำบลหนองบัวแดง จากหลักสูตรที่ร่วมกันพัฒนาของคณะวิจัย ก็จะได้พัฒนาเป็นหลักสูตรผู้นำชุมชนแบบระยะสั้น ที่สามารถเปิดสอนได้ในระดับ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลตามที่ได้ลงพื้นที่จัดกิจกรรมไปแล้ว จากการศึกษาเก็บข้อมูลและลงพื้นที่ พร้อมกับการจัดอบรมกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ในเรื่องของการสร้างควมมีคุณธรรมให้เกิดมีกับผู้นำชุมชน และจากการทำวิจัยเรื่องการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมินั้น ผู้วิจัยเกิดข้อสังเกตเห็นได้หลายด้านด้วยกันจึงขอเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปดังต่อไปนี้ คือ 1) ศึกษาการสร้างกระบวนการวิถีผู้นำท้องถิ่น 2) ศึกษาการตรวจสอบสภาวะอารมณ์ของผู้นำต่อสถานการณ์โควิด 19 3) ศึกษาผู้นำที่พึงประสงค์ของชุมชนในสถานการณ์ต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์. (2563). หลักสูตรสร้างศักยภาพผู้นำเยาวชนเพื่อการสร้างชาติ. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2566 จาก https://lsed.tu.ac.th/uploads/lsed/pdf/public_relation/NBIYouth-LeadershipEmpowermentSummerProgramme.pdf
- เย็นฤดี วงศ์พุ่ม. (2543). ความเข้มแข็งของชุมชนจุลสารการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ครบรอบ 30 ปี. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- ไพโรจน์ พรหมสาส์น. (2537). การนำเทคนิคการรื้อปรับระบบมาใช้ในการบริหารงานอำเภอ. กรุงเทพมหานคร: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.
- ครรชิต พุทธิโกษา. (2554). คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ประเวศ วะสี. (2540). พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 1. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปถิโย, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 2. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปถิโย, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 3. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปถิโย, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 30. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปถิโย, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 31. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปถิโย, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 33. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปถิโย, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 40. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปถิโย, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 41. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปถิโย, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 42. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปถิโย, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 5. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปถิโย, ผู้สัมภาษณ์)

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2540). ถึงเวลาพัฒนาคนกันใหม่. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง. แมส. โปรดักส์ จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). กระแสธรรมเพื่อชีวิตและสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2530). การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. (2545). 25 ปี สยช./สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ.
- Creswell J. W. (2013). Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches. 3 nd. Thousand oaks CA: Sage.
- Silverman D. (2000). Doing Qualitative Research: A Practical Handbook. London: Sange.